

(NE)ZNAJSTVENOST RODNE TEORIJE

Ivan Poljaković - Zadar, Goran Dodig - Split

Sveučilište u Zadru
ipoljak@unizd.hr
Klinika za psihijatriju KBC Split
dodig@kbsplit.hr

UDK: 305
Pregledni rad
Primljeno 12/2014.

Sažetak

Rodna teorija razvila se unutar feminističkih i LGTB studija sedamdesetih godina prošlog stoljeća, a poslije su ju prihvatile i druge discipline iz humanističkoga i društvenog područja. Danas se ona proučava kao interdisciplinarna znanost. Rodna teorija razvila je sustav vrijednosti iz kojih proizlazi da spol kao biološka odrednica nema značajnog utjecaja na rod, koji se stvara socijalizacijom i kulturacijom, često uz prisilu patrijarhalnog društva. Rod je, dakle, društveni konstrukt, a ne biološka danost. Ovaj rad iznosi kritiku rodne teorije te pokazuje da rodna teorija nema uporišta u empirijskoj znanosti, koja je nezaobilazni čimbenik u izučavanju ljudske spolnosti.

Ključne riječi: spol i rod, rodna teorija, empirijska znanost, istospolnost.

UVOD

Rodna teorija, koja je dobila na zamahu početkom devedesetih godina, osobito u SAD-u, okupila je velik broj pobornika iz znanstvenih krugova, posebice humanističkoga i društvenog smjera. Redali su se radovi objavljeni u znanstvenim časopisima koji su promovirali rodnu teoriju. Iza tog mnoštva znanstvenih radova često su stajali potpisi znanstvenika koji su stekli visoku reputaciju u svojem djelokrugu rada.

Posljednjih godina rodna se teorija pokušava progurati i u Hrvatskoj, kao besprijekorni, najsuvremeniji i jedini ispravnii znanstveni pristup ljudskoj spolnosti. Hrvoja Heffer u svojem preglednom članku *Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa* na vrlo informativan način prikazuje glavne odrednice rodne teorije, navodeći uredno referencije za izložene tvrdnje. No kada govori da su rodne studije narušile

stereotipe i okomile se na “ustaljene društveno-kulturno-psihološki utemeljene kognitivne modele muško-ženskih razlika i empirijski dokazale (pa i dalje dokazuju) da između stvarnosti i stereotipa ne mora nužno biti znak jednakosti”,¹ ona ne navodi ni jednu referenciju za empirijska istraživanja koja bi išla u prilog toj teoriji. Upravo je taj nedostatak uporišta u empirijskoj znanosti najveća zamjerka rodnoj teoriji te se s pravom postavlja pitanje u kojoj je mjeri ona uopće znanstvena.

Nedostatak empirijskih istraživanja bio je također presudan pri ukidanju Nordijskoga rodnog instituta (NIKK), ustanove koja je bila predvodnikom rodne teorije u Skandinaviji i glavni tvorac znanstvene osnove za društvenu i odgojnu politiku skandinavskih zemalja sve od 1970-ih pa donedavno. Naime, nakon što je Norveška državna televizija prikazala dokumentarnu seriju *Pranje mozga*,² Nordijsko vijeće ministara (regionalna međuvladina kooperacija sastavljena od predstavnika Norveške, Švedske, Finske, Danske i Islanda) odlučilo je ukinuti Nordijski rodni institut.³

Harald Eia, poznati norveški komičar (inače sociolog), bio je iznenađen činjenicom kako, usprkos tolikom naporu političara i društvenih inženjera da uklone svaku različitost između spolova, žene i dalje biraju tipična ženska zanimanja (medicinske sestre, odgajateljice i sl.), a muškarci muška (tehničari, inženjeri, i sl.). Umjesto da nakon toliko godina indoktrinacije “rodne jednakosti” muškarci i žene ravnomjerno biraju zanimanja, u Skandinaviji se dogodilo upravo suprotno: još je više došla do izražaja različitost između muškog i ženskog spola.

U svojem dokumentarcu *Paradoks rodne ravnopravnosti*⁴ Eia je s kamerom otišao u Nordijski rodni institut i postavio znanstvenicima nekoliko bezazlenih pitanja. Zatim je njihove odgovore pokazao vodećim znanstvenicima u drugim dijelovima svijeta, prije svega u SAD-u i Velikoj Britaniji. Tvrdnje rodnih ideologa iz Norveške izazivale su u međunarodnim znanstvenim

¹ Hrvoja Heffer, Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa, u: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33 (2007.) 165-175, 169.

² Dokumentarna serija Harald Eiae *Hjemevask – Pranje mozga* može se pogledati na <http://vimeo.com/19707588> (20. 12. 2012.)

³ J. C. von Krempach, *Nordic Countries Defund Gender Ideology* (2012.), u: <http://www.turtlebayandbeyond.org/2012/homosexuality/nordic-countries-defund-gender-ideology> (20. 12. 2012.)

⁴ Harald Eia, *The Gender Equality Paradox* (2012.), u: <http://vimeo.com/19707588> (20. 12. 2012.)

krugovima samo podsmijeh i nevjericu, osobito zato što se sve temeljilo na hipotezama, bez ikakvih empirijskih istraživanja. Kada je Eia snimio te reakcije i komentare koji su bili temeljeni na egzaktnim, empirijskim istraživanjima, čiji su rezultati bili u potpunoj suprotnosti s rodnom teorijom, vratio se u Norvešku i pokazao film istraživačima Nordijskoga rodnog instituta. Nakon što su bili suočeni s rezultatima empirijski provedenih istraživanja pobornici rodne teorije nisu bili u stanju obraniti svoje ranije iznesene tvrdnje.

Ispalo je na kraju da je nekoliko bezazlenih pitanja jednog komičara bilo dovoljno da uruši cijelu tu pompoznu rodnou teoriju i da je preko noći od "cutting-edge science" pretvori u pseudoznanost. Dok je rodna teorija u skandinavskim zemljama i službeno odbačena, u Hrvatskoj je još uvijek vrlo nepopularno nešto reći ili kritički napisati protiv nje. U ovom radu prikazat ćemo kritičku analizu rodne teorije, sa željom da o njoj započne otvoreni dijalog temeljen na znanstvenim činjenicama.

1. RODNA TEORIJA – KRATAK PREGLED

Nastanak rodne teorije vezan je uz feminističke i LGBT studije koje su sedamdesetih godina prošlog stoljeća uvedene na mnoga sveučilišta u SAD-u. Pretečom rodne teorije može se, međutim, smatrati Alfred Kinsey, koji je u dva navrata, 1948. i 1953., publicirao svoja dva znanstvena rada o muškoj i ženskoj spolnosti: *Seksualno ponašanje ljudskog mužjaka*⁵ i *Seksualno ponašanje ljudske ženke*.⁶ Te su dvije knjige preko noći postale bestseleri u Americi, i iznimno su snažno utjecale na oblikovanje društvenog mnijenja o tome što je ljudska spolnost. Kinseyeva istraživanja kanila su utvrditi kako se ljudi ophode u seksualnom životu, i time definirati što je normalno u spolnom ophođenju.

U međuvremenu, psiholog John Money, s uglednog Sveučilišta *John Hopkins*, koji je prva istraživanja proveo na hermafroditima,⁷

⁵ Alfred C. Kinsey - Wardell B. Pomeroy - Clyde E. Martin, Paul H. Gebhard, *Sexual Behavior in the Human Male*, W. B. Saunders, Philadelphia, 1948. (dalje: Kinsey 1948.).

⁶ Alfred C. Kinsey - Wardell B. Pomeroy - Clyde E. Martin, Paul H. Gebhard, *Sexual Behavior in the Human Female*, W. B. Saunders, Philadelphia, 1953. (dalje: Kinsey 1953.).

⁷ John Money, *Hermaphroditism: an inquiry into the nature of a human paradox*, Doktorska disertacija, Harvard University, 1951.

počeo je razvijati svoju vlastitu teoriju o ljudskoj spolnosti. Osobe na kojima je proveo prva istraživanja bile su rođene s muškim i ženskim biološkim značajkama. Na osnovi tih studija Money je zaključio da se osobe, bez obzira na spol, identificiraju s dodijeljenim rodnom, i da poslije zadrže taj dodijeljeni im rod kao dječak ili djevojčica, već prema tome kako ih se usmjeri. Tako je prema njegovoj teoriji rod autonoman psihološki fenomen neovisan o spolu, genima ili hormonima, štoviše, neizbrisiv je i trajan.⁸ Prema Moneyu sasvim je logično pretpostaviti da su svi ljudi, baš kao i hermafroditi (međuspolci), spolno neutralni pri rođenju.⁹ Drugim riječima, Money je zastupao tezu da spol, kao biološka odrednica, ne igra značajnu ulogu u određivanju roda, koji se dodjeljuje pri rođenju, a zatim učvršćuje socijalizacijom i životnim iskustvom. Do 1950-ih godina pojam "rod" bio je isključivo gramatički termin koji je indicirao muški, ženski i srednji oblik. No Money je počeo rabiti taj gramatički termin u posve novom kontekstu, te je tako uveo pojam rodnog identiteta.

Feministice su ubrzo potom preuzele ideju od Moneya. Tako Kate Millet u svojoj knjizi *Spolna politika* piše kako nema razlike u spolnosti kod rođenja, već da je psihoseksualna osobnost (termin preuzet od Moneya) nešto što se uči nakon rođenja.¹⁰ No temelje feminističkim teorijama o spolnosti udarila je francuska književnica i filozofkinja Simone de Beauvoir, svojom knjigom *Drugi spol*.¹¹ U knjizi ona tvrdi: "Nitko nije rođen kao žena, već se ženom postaje" (str. 301). Za nju je rod "konstruirana" kategorija; žena postaje ženom pod pritiskom kulturnog okruženja, a taj pritisak sigurno ne dolazi od "spola". Za sve nepravde i diskriminacije žena kriva je ta binarna kategorija muško/žensko, koja je toliko duboko usađena u društvo.¹²

Michael Foucault, francuski filozof, svojim životom i djelom postao je snažan model za mnoge istospolce, lezbijke i druge intelektualce srodnih spolnih orijentacija. Prema Foucaultu zapadni svijet je postavio "nikad-okončane zahtjeve za istinom", a na nama je da istisnemo pravu istinu o seksu. Zapravo, nije na nama, već na seksu, da nam kaže istinu, s obzirom da je seks onaj

⁸ John Money, Sex hormones and other variables in human eroticism, u: *Sex and Internal Secretions*, 2 (1961.) 1383–1400.

⁹ John Money, Cytogenetic and psychosexual incongruities with a note on space form blindness, u: *American Journal of Psychiatry*, 119 (1963.) 820–827.

¹⁰ Kate Millett, *Sexual Politics*, Granada Publishing, 1969.

¹¹ Simone de Beauvoir, *The Second Sex*, Pan Books, H. M. London, 1949.

¹² Simone de Beauvoir.

koji drži istinu u tmini.¹³ Za sve je kriva buržoazija koja zbog svoje svijesti o pristojnosti skriva istinu. Foucault objašnjava da više nije pitanje spola kao predstavnika prirode, već spola kao povijesti, kao značenja i diskursa.¹⁴

Upravo ta nova ideja, da se spol definira kroz diskurs, utjecala je na rodne teoretičare koji su kritizirali zapadnu kulturu zbog klasificiranja ljudi na muškarca ili ženu, na temelju reproduktivnih organa.

Judith Butler, jedna od najpoznatijih feminističkih teoretičarki, svojim je poticajnim djelom *Nevolja roda*¹⁵ pridonijela razvoju i zamahu rodne teorije u znanstvenim krugovima u posljednja dva desetljeća. Butler tvrdi da se dekonstrukcijom binarnoga muškog/ženskog roda, i razobličavanjem tradicionalnog razmišljanja o rodu, može postići nova jednakost, gdje ljudi neće biti ograničeni svojim muškim ili ženskim ulogama. Za Judith Butler rod treba biti fluidan i varijabilan. Za nju je istinska jednakost nemoguća ako su muškarci i žene fundamentalno različiti i odvojeni entiteti. U tom pogledu Butlerova se razlikuje od onih feministica koje, boreći se za ravnopravnost muškarca i žene, naglašavaju razlike među spolovima. Konvencionalna teorija tvrdi da je spol (muški/ženski) onaj koji određuje rod (muški/ženski), što onda uzrokuje privlačnost suprotnog spola. Butlerova, međutim, izlazi s tvrdnjom da naš rod nije nikakav temeljni aspekt našeg identiteta, već našeg djelovanja u određenim situacijama. Naš rod (muški/ženski) zapravo je postignuće, jedna konstrukcija, a ne biološki čimbenik. Prema Judith Butler mi bismo trebali gledati na rod kao nešto "slobodnolebdeće" i fluidno, a ne fiksno.¹⁶ Sam korijen nejednakosti spolova leži upravo u načinu kako percipiramo rodne uloge. Zato treba "dekonstruirati" način na koji društvo gleda na rodne uloge, kako bi došlo do promjene u "političkoj kulturi" i kako bi se poboljšao položaj žene u društvu. Drugim riječima, kada ne bi postojale konvencionalne uloge dvaju spolova, ne bi bilo neobično za ženu da bude šefica na poslu, a muškarac da ostane kod kuće i pazi na djecu. Tako bi se "patrijarhalno društvo koje je još uvijek na snazi promijenilo i postalo istinski ravnopravno" (str. 149).

¹³ Michael Foucault, *The History of Sexuality, Volume I: An Introduction*, Pantheon Books, New York, 1978.

¹⁴ Michael Foucault.

¹⁵ Judith Butler, *Gender Trouble. Feminism and The Subversion of Identity*, Routledge, New York, 1990.

¹⁶ Judith Butler.

Razlike u rodu objašnjavane su socijalizacijom na premisi da je tek rođeno dijete *tabula rasa*, da je poticano i kažnjavano sve dok se ne uklopi u društvenu normu prikladnog ponašanja u odnosu na spol koji ima.¹⁷ Kao konkluzivni dokaz utjecaja socijalizacije na rod poslužilo je dojenče X. Šest mjeseci staro dojenče bilo je zamotano u plavu, odnosno ružičastu dekiću, i tako identificirano kao dječak ili djevojčica, a zatim je dano dadilji na čuvanje nekoliko minuta. Ako su dadilje mislile da se radi o djevojčici, ponudile su joj lutku, umjesto drugih igračaka, i obrnuto, ako su mislile da se radi o dječaku, tražile su igračke primjerene za dječake.¹⁸

Zato rodna teorija ne polazi od spola kao temeljne datosti, nego u središte stavlja pojam roda. Rod je pak samo društveno konstruirana uloga koja je radikalno odvojena od bilo kakve tjelesne ili biološke osobine. S takvim se rodom onda može činiti i ono što je sa spolom nemoguće. Rod postaje po želji promjenjiv. Ta je fluidnost – promjenjivost roda – reći će Kate Bornstein, “sposobnost da čovjek može slobodno i svjesno za sebe izabirati određeni rod ili neograničen broj rodova za neko određeno vrijeme, mijenjajući ga koliko hoće. Fluidnost rodova ne poznaje ni granice ni pravila”.¹⁹ Stoga ne postoji jedinstvena bit pojma “žena” s obzirom na to da su to nehomogene i promjenjive grupacije, primjerice, crkinje, bjelkinje, lezbijke, heteroseksualke, radnice, intelektualke, umjetnice itd., kao što ne postoji ni jedinstvena bit pojma “muškarac”.²⁰

Dakle, ukratko, mogli bismo reći da rodna teorija promovira potpunu dekonstrukciju društva kakvo poznajemo, društva utemeljenog na obitelji kao osnovnoj instituciji, čiji su nositelji muškarac i žena.

2. KRITIKA RODNE TEORIJE

Rodna teorija razvila je potpuno novo poimanje čovjeka, njegove društvene uloge i njegove spolnosti, kao preduvjet emancipacije žena i “konstruiranih rodova” u društvu, što samo po sebi ne bi

¹⁷ Anne Campbell, *A Mind Of Her Own: The Evolutionary Psychology of Women*, Oxford University Press, 2002.

¹⁸ Jerrie A. Will - Patricia A. Self - Nancy Datan, Maternal behaviour and perceived sex of infant, u: *American Journal of Orthopsychiatry*, 46 (1976.) 1, 135-139.

¹⁹ Kate Bornstein, *Gender Outlaw: On Men, Women and the Rest of Us*, Routledge, New York, London, 1994., 52.

²⁰ Luce Irigaray, *Ja, ti, mi, Za kulturu razlike*, Ženska infoteka, Zagreb, 1999.

bilo nimalo sporno da u svoje središte nije stavila ljudsku spolnost, za čije ispravno razumijevanje ipak treba nešto više od teorija. Zadržavajući se samo na razini teoretiziranja, bez empirijskog pokrića određenih hipoteza od strane znanstvenih disciplina relevantnih za ljudsku spolnost, rodna teorija ostaje u području hipotetičkog konstrukta. U ovom ćemo poglavlju preispitati valjanost argumenata protagonista rodne teorije te temeljem rezultata empirijskih istraživanja dokazati njihove manjkavosti.

2.1. *Rezultati empirijskih istraživanja u kontradikciji s rodnom teorijom*

Ključna postavka rodne teorije jest da spol, kao biološka odrednica, nema nikakav utjecaj na rod, koji je isključivo društveni produkt, te je radi toga rod varijabilan, nestalan i fluidan, baš kao što je to i samo društvo. Dakle, rod je potpuno neovisan o spolu, iako se doduše u patrijarhalnom društvu još uvijek djeca odgajaju tako da usvoje binarni rod (muški/ženski), koji bi bio u suglasju s biološki zadanim spolom.

Nitko neće osporiti da društvo ima utjecaj na čovjeka, na (ne) ravnopravnost spolova, na ljudsko poimanje spolnosti i društvenih uloga koje na sebe preuzimaju muškarac i žena u određenim povijesnim i društvenim okolnostima. To, međutim, ne znači, niti dokazuje da muškarac, odnosno žena izrastaju u muškarca, odnosno ženu samo zato što im to nameće patrijarhalno društvo neprekidnim ritualnim ponavljanjem konvencija, kako to tvrdi Judith Butler.²¹ Naprotiv, čovjek je, već pri samom začecu, biološki određen kao muško ili žensko, te u sebi nosi biološki određene specifične značajke, kao što je prirodni heterospolni nagon, koji se onda društvenim normama i socijalizacijom može učvrstiti ili pak oslabjeti. Naravno, to ne isključuje mogućnost prenatalnih anomalija, kao što je međuspolnost, ili postnatalnih devijacija, kao što je istospolnost i sl., međutim, ovdje govorimo o psihofizički zdravom novorođenčetu i njegovom kasnijem psihofizičkom razvoju.

Tradicionalne studije koje se bave spolnim razlikama obično se koncentriraju na verbalne i spacijalne sposobnosti. Simon Baron-Cohen, međutim, naglašava da je za razumijevanje spolnih razlika važna dimenzija tzv. empatiziranja i sistematiziranja. Muški mozak je psihometrički tako definiran da je sposobnost sistematiziranja bolja od sposobnosti empatiziranja, dok je ženski

²¹ Judith Butler, *Gender Trouble*, 15.

mozak definiran kao suprotni kognitivni profil.²² Baron-Cohen objašnjava empatiziranje kao sposobnost identificiranja tuđih emocija i misli, dok je sistematiziranje sposobnost fokusiranja na detalje ili parametre sustava i promatranje njihova variranja. Tako muško dojenče od samo jedne godine starosti više voli gledati film s automobilima koji prolaze nego film koji pokazuje ljudska lica. Ženska dojenčad pokazuje obrnute preferencije.²³ Rodni teoretičari odmah će reći da je te razlike prouzročila patrijarhalna socijalizacija. Međutim, iako socijalizacija može utjecati na spolnost, kao što ćemo poslije vidjeti, ona nije odlučujući čimbenik. Dokazano je da već u dojenčadi od jednog dana starosti dječaci gledaju dulje u mehaničke pokretne igračke – sustav s mogućim predviđanjem zakonitosti kretanja – nego u ljudsko lice, koje je teško sistematizirati, a djevojčice obrnuto.²⁴ Svakako da se određene sposobnosti mogu putem socijalizacije pospješiti ili unazaditi, ali isključiti biološku determiniranost daleko je od nepristrane znanstvenosti.²⁵ Očni kontakt npr. dojenčeta od jedne godine obrnuto je razmjeran razini prenatalnog testosterona.²⁶ Poznato je da dječaci imaju više testosterona od djevojčica. Od rođenja djevojčice dulje promatraju lica, pogotovo ljudske oči, dok dječaci više gledaju u neanimirane objekte.²⁷

Istražujući spolne razlike, posebice spolni nagon, društvenu spolnost i visinu kao značajke biološke spolne uvjetovanosti odraslih muškaraca i žena, Richard Lippa proveo je studiju na iznimno velikom uzorku. Podatke je skupio iz 53 zemlje u različitim dijelovima svijeta, na uzorku od 200.000 ispitanika. Svi su parametri pokazali konzistentne razlike među spolovima u sve 53 zemlje.²⁸ Rezultati neminovno upućuju na zaključak da, iako

²² Simon Baron-Cohen, The extreme male brain theory of autism, u: *Trends in Cognitive Sciences*, 6 (2002.) 6, 248-254.

²³ Svetlana Lutchmaya - Simon Baron-Cohen, Human sex differences in social and non-social looking preferences at 12 months of age, u: *Infant Behavior and Development*, 25 (2002.) 3, 319-325.

²⁴ Jennifer Connellan - Simon Baron-Cohen - Sally Wheelwright - Anna Batki - Jag Ahluwalia, Sex differences in human neonatal social perception, u: *Infant Behavior and Development*, 23 (2001.), 113-118.

²⁵ Alice H. Eagly, *Sex Differences in Social Behavior: A Social-Role Interpretation*, Erlbaum, Hillsdale, 1987.

²⁶ Svetlana Lutchmaya, Human sex differences in social and non-social looking preferences at 12 months of age, 23.

²⁷ Jennifer Connellan, Sex differences in human neonatal social perception, 24.

²⁸ Richard Lippa, Sex Differences in Sex Drive, Sociosexuality, and Height across 53 Nations, Testing Evolutionary and Social Structural Theories, u: *Archives of Sexual Behavior*, 38 (2007.) 5, 631-651.

je neosporan utjecaj različitih kultura i društava na ponašanje muškaraca i žena, biološke odrednice ipak imaju presudnu ulogu u različitosti između muškoga i ženskog spola. Prevladavajuća "dogma" među teoretičarima rodne ideologije je da razlika između muškaraca i žena nije ništa drugo do jedna "kolektivna i tiranska fikcija". Za njih ne postoje stvarne biološke i psihološke razlike, osim onih koje se stvaraju kroz diskurs. "Ljudi se razlikuju od životinja po tome što imaju dar govora, a govor omogućuje diskurs, kroz koji se onda konstruira društvena stvarnost, pa tako i rod."²⁹ No može li takva simplicistička teorija objasniti konzistentne razlike između muškoga i ženskog spola u cijelom svijetu? Lytton i Romney prikupili su 172 studije iz cijelog svijeta koje su istraživale kako roditelji tretiraju svoju djecu.³⁰ Združeni rezultati svih tih studija pokazuju da razlika u tretiranju dječaka ili djevojčica doslovce ne postoji, osim što se djeci daju spolno prikladne igračke. Ali, kao što smo vidjeli, već djeca u dobi od nekoliko mjeseci imaju urođene preferencije prema igračkama, tako da je logičniji zaključak kako su roditelji samo htjeli djeci dati one igračke za koje prirodno pokazuju zanimanje.

Da su kulturološki i sociološki utjecaji jedini koji određuju rod, kao što to tvrde rodni teoretičari, onda ne bi bilo moguće doći do ovakvih empirijskih rezultata (i mnoštva drugih, koje zbog ograničenosti prostora ne možemo ovdje prikazati), koji konzistentno pokazuju razliku u ponašanju između muškoga i ženskog spola u potpuno različitim okruženjima, običajima i stratifikacijama.

2.2. Rodna teorija i spolna orijentacija

Ako rod kao nova kategorija nije ovisan o spolu, ako je on konstrukt društva, a ne biološka odrednica, onda je i svaka seksualna orijentacija (homoseksualna, biseksualna, transseksualna itd.), kao odraz socijalizacije, potpuno ravnopravna s heteroseksualnom orijentacijom. Kao što se kod roda govori o kontinuumu,³¹ tako se kod seksualne orijentacije govori o multidimenzionalnoj

²⁹ Anne Campbell, *A Mind Of Her Own*, 17.

³⁰ H. Lytton - D. M. Romney, Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis, u: *Psychological Bulletin*, 109 (1991.) 2, 267-296.

³¹ Martine Rothblatt, *The Apartheid of Sex: A Manifesto on the Freedom of Gender*, Crown Publishers, New York, 1995.

varijabilnosti.³² Takva se razmišljanja na prvi pogled mogu učiniti logičnima i znanstveno utemeljenima, no, uz potanju analizu, možemo uvidjeti da su ona više subjektivne i emotivne prirode nego što su odraz rezultata objektivnoga znanstvenog istraživanja.

2.2.1. Pseudoznanstvenost Kinseyevih izvješća

Kako smo na početku istaknuli, znanstveni rad Alfreda Kinseya imao je izniman utjecaj na seksualnu revoluciju i rodnu ideologiju. Njegova dva djela, *Spolno ponašanje ljudskog mušjaka*³³ i *Spolno ponašanje ljudske ženke*,³⁴ vrlo brzo su postali bestseleri, poslije poznati pod nazivom Kinseyeva izvješća. Međutim, danas čak ni Kinseyevi sljedbenici više neće ustvrditi kako su njegova izvješća znanstveno relevantna; pa ipak, njihov je utjecaj toliko velik da čak i u Hrvatskoj mnogi vjeruju kako u sveopćoj populaciji ima oko 10 % istospolaca, dok je stvaran postotak oko 1 %.³⁵

Ta je zabluda temeljena na prvom Kinseyevom izvješću o spolnom ponašanju "ljudskih mušjaka".³⁶ Između ostalog, navodi se da je 67-98 % ispitanika imalo predbračne odnose (str. 552), 69 % bijelaca odnose s prostitutkama (str. 597), 50 % muževa bili su nevjerni, 11 % bračnih partnera prakticiralo je analnu sodomiju (str. 383), 50 % seljaka imalo je spolni odnos sa životinjama (str. 671), 95 % muškaraca je kad-tad prekršilo neki kazneni zakon vezan uz seksualnost, itd. U drugom izvješću, o "ljudskim ženkama",³⁷ 62 % žena je masturbiralo, oko 50 % njih imalo je predbračne odnose (str. 286), 50 % erotski je odgovaralo na ugrize (str. 677), 49 % prakticiralo je oralni seks u braku (str. 361), 26 % ih je bilo nevjerno (str. 416). Prema istom izvješću prosječan čovjek je biseksualan (str. 470). Ukratko, Kinsey je pokazao kako je tradicionalno spolno ponašanje zapravo abnormalno, a promiskuitetno normalno; to je ono što se stvarno događa

³² Fritz Klein - Barry Sepekoff - Timothy J. Wolf, Sexual orientation: A multi-variable dynamic process, u: *Journal of Homosexuality*, 11 (1985.) 1/2, 35-49.

³³ Kinsey 1948.

³⁴ Kinsey 1953.

³⁵ Gerard J.M. van den Aardweg, *On the origins and treatment of homosexuality: A Psychoanalytic reinterpretation*, Praeger, New York, 1986.; Paul Cameron, *The gay nineties*, Adroit Press, Franklin, Tenn., 1993.; Kaye Wellings - Julia Field - Anne M. Johnson - Jane Wardsworth - Sally Bradshaw, *Sexual behaviour in Britain, the National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles*, Penguin, Harmondsworth, 1994.

³⁶ Kinsey 1948.

³⁷ Kinsey 1953

iza zatvorenih vrata. U svojim izvješćima Kinsey je zastupao mišljenje da je svako devijantno spolno ponašanje zapravo normalno, a isključiva heterospolnost abnormalna i produkt kulturne inhibicije i društvenog uvjetovanja. Za Kinseyu su "silovanje, incest, pedofilija/pederastija bile bezopasne igre".³⁸ Za njega su homoseksualnost, pedofilija i zoofilija sasvim normalan dio spolnosti "ljudskih mužjaka i ženki".³⁹ Kinsey ide i korak dalje te tvrdi da "nitko nije stvarno heterospolan".⁴⁰

Prema Kinseyevim izvješćima i djeca su seksualna bića od rođenja, koja mogu doživjeti orgazam. U svrhu svojeg istraživanja opisao je (a možda i organizirao) zlostavljanje nekoliko stotina djece od 2 mjeseca starosti do 15 godina, kako bi testirao učestalost orgazma. Prema Kinseyu orgazam se u djece manifestira "ekstremnim napetostima sa žestokim konvulzijama... zadihanošću... iskrivljenim usnama... jecajima, grcanjem... ekstremnim drhtanjem, kolapsom, gubitkom boje, ponekad i gubitkom svijesti..."⁴¹

Veći dio svojeg istraživanja Kinsey je proveo za vrijeme Drugoga svjetskog rata, od 1941. do 1945. godine. Najmanje 8327 (69 %) muških ispitanika bili su zatvorenici, istospolci (njih se u to vrijeme nije regrutiralo), svodnici i pedofili. Nakon rata Kinsey je u svoja istraživanja uključio još 1400 osuđenika zbog seksualnih prijestupa, 200 seksualnih psihopata i više od 600 seksualno zlostavljanih dječaka, sveukupno 86 % devijantnih "subjekata".⁴² U ženskih ispitanika "objektivnost" nije ništa bolja: od 7789 žena ni jedna jedina nije opisana kao normalna majka. Porođaji koji su evidentirani prilikom istraživanja odnose se na samohrane majke, neudane žene i preljubnice.⁴³ Spolno ponašanje takve populacije Kinsey je prikazao kao spolno ponašanje "prosječnog Amerikanca".

Rezultati do kojih je došao nisu prikupljeni nasumičnim, nego ciljanim biranjem uzoraka, što dovodi u pitanje znanstvenu vjerodostojnost istraživanja. Sam Kinsey je aludirao na suradnju s

³⁸ Judith A. Reisman, *Sexual Sabotage, How One Mad Scientist Unleashed a Plague of Corruption and Contagion on America*, WorldNetDaily, Washington, 2010.

³⁹ Kinsey 1948.

⁴⁰ Kinsey 1948., 639; Kinsey 1953., 450.

⁴¹ Kinsey 1948., 161.

⁴² Judith A. Reisman, *Sexual Sabotage*, 38.

⁴³ Judith A. Reisman *Kinsey: Crimes & Consequences*, Institute for Media Education, 1998.

prominentnim psihologom tog vremena Abrahamom H. Maslowom,⁴⁴ no ono što je Kinsey prešutio jest Maslowljeva kritika Kinseyeva istraživanja. Maslow je u članku objavljenom još 1942. godine (dakle 6 godina prije prvoga Kinseyevog izvješća) zaključio da će “bilo koja studija u kojoj su podaci prikupljeni od dobrovoljaca uvijek imati prevagu agresivnih visoko dominantnih ljudi i stoga će pokazati lažno visok postotak ne-djevičanstva, masturbacije, promiskuiteta, istospolnosti, itd. u populaciji”.⁴⁵ Kinsey je suradnju s Maslowom započeo na jednom istraživanju koje je poslije dokazalo pristranost dobrovoljaca. Takav način prikupljanja podataka postao je po Maslowu poznat kao “pogreška dobrovoljaca”. Maslow je publicirao tu studiju, koja je u drugome dijelu trebala sadržavati i Kinseyevu studiju, no taj drugi dio nikada nije bio objavljen.⁴⁶ Iako u tom članku nije izravno optužio Kinseyu, prije svoje smrti Maslow je sve to prepričao u pismu svojem kolegi, pri čemu je rekao kako je upozorio Kinseyu na “pogrešku dobrovoljaca”, nakon čega je Kinsey prestao surađivati s njim.⁴⁷ Paul Gebhard, koautor Kinseyevih izvješća, također je prigovorio Kinseyu kako “ispitanici iz pristranih izvora mogu ozbiljno kontaminirati veliki uzorak”,⁴⁸ i poslije na jednom uzorku to i dokazao, no Kinsey je taj prigovor potpuno ignorirao.

2.2.2. Debakl Moneyeve teorije

Kao što je u uvodnom dijelu rečeno, Money je izišao s teorijom da spol kao biološki čimbenik ne igra odlučujuću ulogu u rodnom identitetu, već rod ovisi o asignaciji koja se onda poslije učvršćuje socijalizacijom i kulturacijom. Kao krunski dokaz Money je 1972. i 1975. godine predstavio jedan slučaj u kojem je jednome od dva blizanca, zbog teškog oštećenja pri obrezivanju, odstranjen penis.⁴⁹

⁴⁴ Kinsey 1948., str. 103, 104.

⁴⁵ Abraham H. Maslow, Self-esteem (Dominance-feeling) and Sexuality in Women, u: *Journal of Social Psychology*, 16 (1942.) 259-294, 266, 267.

⁴⁶ Abraham H. Maslow - James M. Sokoda, Volunteer Error in the Kinsey study, u: *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 47 (1952.) 2, 259-262.

⁴⁷ Abraham H. Maslow, Letter from Abraham H. Maslow to Arnrarn Scheinfeld, 29. travnja 1970., u: *Archives of the History of American Psychology*, University of Akron.

⁴⁸ Paul Gebhard - Alan B. Johnson *The Kinsey Data: Marginal Tabulations of the 1938-1963 interviews Conducted by the Institute for Sex Research*, Philadelphia, W. B. Saunders Company, 1979., 28.

⁴⁹ John Money, Ablatio penis: normal male infant sex-reassignment as a girl, u: *Archives of Sexual Behavior*, 4 (1975.) 1, 65-71; John Mones - Anke A. Ehrhardt, Rearing of a sex-reassigned normal male infant after traumatic

Prema tim izvješćima dječaku od 17 mjeseci bio je namijenjen ženski identitet tako što je provedena orhidektomija i druge genitalne operacije. Taj je slučaj bio poznat pod pseudonimom Joan, a dječakovo pravo ime bilo je David Reimer. Joan je dolazio na redovite kontrole u bolnicu *John Hopkins*, a imao je i redovite sastanke s psihijatrom u svom rodnom gradu. Money je izvijestio kako je prenamjena rodnog identiteta bila uspješna: "Nitko ne bi ni pomislio [da je djevojčica rođena kao dječak]. Njezino ponašanje je tako normalno kao ponašanje jedne aktivne male djevojčice i tako jasno različito od dječaćkih navika njezina brata blizanca, da ne nudi ništa što bi prouzrokovalo nečiju sumnju."⁵⁰ Nakon što je taj slučaj objavljen u znanstvenim publikacijama mnogi mediji u SAD-u prenijeli su priču o njemu, ustvrdivši da je rod promjenljiva varijabla. Mnogi feministički, sociološki i psihološki časopisi koristili su taj slučaj kao krunski dokaz kako je rod i spolno ponašanje stečeno, tj. naučeno stanje.⁵¹

No godine 1980. saznalo se da Joan baš i nije pogodan model za dokazivanje rodne teorije. On se nije dobro uklopio u ženski svijet, čak ga ni odsutnost penisa nije spriječila da se identificira kao muško, niti je to smanjilo stereotipno muško ponašanje. Iako je bio odgajan kao djevojčica, ne znajući ništa o operaciji, i usprkos uzimanju estrogena kako bi se razvile ženske značajke u pubertetu, psihijatri su izvijestili kako ne vjeruju da će se Joan ikada prilagoditi kao žena.⁵² Joan se konstantno borio protiv nametnutog ženskog roda i stalno se ponašao kao dječak: volio se igrati rata, nije htio oblačiti haljine, skupljao je novac da bi kupio igračke kao što su kamion ili puška, stajao bi dok bi urinirao, itd.⁵³

loss of the penis, *Man and Woman/Boy and Girl*, Baltimore, u: *John Hopkins University Press*: (1972.) 46–51; John Money - Patricia Tucker, *Sexual Signatures: On Being a Man or Woman*, Little Brown, Boston, 1975.

⁵⁰ John Money, *Sexual Signatures*, str. 65.

⁵¹ Ian Robertson, *Sociology*, Worth, New York, 1977.; James Vander Zanden, *Social Psychology*, Random House, New York, 1977.; Alice G. Sargent, *Beyond Sex Roles*, West, St. Paul, 1977.; Carol Tavris - Carole Offir, *The Longest War: Sex Differences in Perspective*, Harcourt Brace Javonovich, New York, 1977.; Rhoda K. Unger, *Female and Male: Psychological Perspectives*, Harper and Row, New York, 1979.; Shirley Weitz, *Sex Roles: Biological, Psychological and Social Foundations*, Oxford University Press, New York, London, 1977.

⁵² Milton Diamond Sexual identity, monozygotic twins reared in discordant sex roles and a BBC follow-up, u: *Archives of Sexual Behavior*, 11 (1982.) 2, 181–186.

⁵³ Milton Diamond - Keith Sigmundson, Sex reassignment at birth: long term review and clinical implications, u: *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 151(1997.) 3, 298–304.

Sa 14 godina, još uvijek ne znajući ništa o operaciji, zaprijetio je samoubojstvom ako mu se ne dopusti da živi kao muško. Tek tada su mu rekli da je bio rođen kao dječak.⁵⁴ Naposljetku, Joan, tj. David Reimer ustrijelio se sačmaricom godine 2004., a njegov brat Brian je godinu dana prije toga oduzeo sebi život tabletama.⁵⁵

2.2.3. Nevolja roda – nevolja argumenata

Najsazetija kritika Butlerove rodne teorije dolazi od feministice Camille Paglia, za koju je “feminizam postao univerzalna ladica u koju nesigurne i kenjkave žene mogu odlagati svoje ustajale neuroze”.⁵⁶ Ženske studije, objašnjava Paglia, tokom 70-ih i 80-ih uspostavljene su bez ikakva utemeljenja u znanosti. Razmahane rodne generalizacije donosili su društvenjaci, bez ikakvih znanja o endokrinologiji, genetici, antropologiji ili društvenoj psihologiji. Poststrukturalistički zazor prema znanosti samo je pogoršao stvari, izbacivši u prvi plan blasfemične igre riječima i teoretiziranje Foucaultovim jezikom dvosmislenosti, umjesto pravog istraživanja.⁵⁷

Butlerov hvaljen koncept “performativnosti” kreiran je kako bi raskrinkao hegemonističku ideju identiteta kao fikcije. Butler kritizira liberalnu političku filozofiju, no njezina je alternativa samo jedna još radikalnija verzija morala i političkog individualizma.⁵⁸ Dok Butler predlaže da bi rod trebao biti nešto “slobodnolebdeće”, ni muško ni žensko, ostaje činjenica da većina muškaraca razvija muške, a većina žena ženske značajke te da istospolci ostaju manjina. Jedan od najvećih nedostataka Butlerove *Novolje roda* je nedorečenost i nelogičnost.⁵⁹ Ako je približno 99 % ljudi heteroseksualno, onda se sam po sebi nameće zaključak da u tome postoji neki biološki uzrok. Butler implicira da se rodni identitet može mijenjati, rekli bismo, gotovo prema potrebi, uz jaku volju, no realnost je opet suprotna: većina ljudi ne može, čak i kada bi htjela, promijeniti svoju heterospolnu narav. Tako Butlerove “performativne akcije” ostaju daleko od znanosti.

⁵⁴ Milton Diamond *Sexual identity*, 52.

⁵⁵ Gabriele Kuby, *Nova ideologija seksualnosti. Izazovi i opasnosti gender revolucije*, Verbum, Split, 2010.

⁵⁶ Camille Paglia, *Vamps and Tramps: New Essays*, Vintage Books, New York, 1994., 110.

⁵⁷ Camille Paglia, *Feminists Must Begin to Fulfill Their Noble, Animating Ideal*, (1997.), u: <http://privat.ub.uib.no/BUBSY/apollon.htm> (18. 01. 2013.).

⁵⁸ Geoff Boucher, *The Politics of Performativity: A Critique of Judith Butler*, u: *Parrhesia*, 1 (2006.) 112-141.

⁵⁹ Geoff Boucher.

2.2.4. Kamen temeljac rodne ideologije: istospolnost je normalna pojava

Ako je rod kao društveni produkt potpuno neovisan o spolu kao biološkoj datosti, onda on može poprimiti različita obilježja, koja su u svemu ravnopravna s muškim ili ženskim posebnostima. Iz toga onda proistječe da je i istospolna orijentacija jednako vrijedna kao i bilo koja druga. Dakle, moglo bi se reći da rodna ideologija uglavnom počiva na premisi da je istospolnost sasvim normalna pojava, baš kao i heterospolnost.

Ne postoji, međutim, ni jedna ozbiljna znanstvena studija koja bi potvrdila tezu o urođenoj istospolnosti, dok, naprotiv, postoji pregršt kliničkih studija kojima se potvrđuje da istospolnost nastaje spletom okolnosti tijekom djetetova razvoja, a svoje uzroke najčešće ima u neadekvatnim ili disfunkcionalnim odnosima roditelja i okoline prema njemu. S obzirom na to da ne postoji znanstvena studija koja bi potkrijepila tvrdnje o urođenoj istospolnosti, njezini se poklonici često pozivaju na odluku Američkog društva psihijatarata koje je 1973. godine uklonilo istospolnost s popisa duševnih bolesti.

Istina je da je Američko društvo psihijatarata skinulo istospolnost s popisa duševnih bolesti, ali na to su ih naveli društveno-politički razlozi, a ne nova otkrića. Da bi mogli skinuti istospolnost s popisa duševnih bolesti, morali su donijeti i nove kriterije, naime, da stanje koje bi se smatralo bolešću mora:

1. redovito uzrokovati poteškoće ili
2. smetati društvenoj učinkovitosti.

Zatim su paušalno ustvrdili da istospolci imaju stabilan i učinkovit život te da zbog toga ne udovoljavaju kriterijima prema kojima bi se istospolnost svrstala u duševne bolesti. Takav je zaključak znanstveno neodrživ iz sljedećih razloga:

1. Istospolci u odnosu na heterospolce pate u znatno većem broju od psihopatoloških poremećaja kao što su depresija, nesanica, napadi panike, problemi s pamćenjem ili koncentracijom, suicidalne misli, neuroze, psihoze i sl., i smetnji pri postizanju društvene učinkovitosti, što dokazuju brojne studije.⁶⁰

⁶⁰ Lisa Walder-Haugrad - Linda Vaden Gratch - Brian Magruder, *Victimization and Perpetration Rates of Violence in Gay and Lesbian Relationships: Gender Issues Explored*, u: *Violence and Victims*, 12 (1997.) 2, 173-184; Susan C. Turrell, *A Descriptive Analysis of Same-Sex Relationship Violence for a Diverse Sample*, u: *Journal of Family Violence*, 15 (2000.) 3, 281-293; Keren SKEGG - Shyamala Nada-Raja - Nigel Dickson - Charlotte PAUL - Sheila

2. Ako bismo iste kriterije primijenili i na druge duševne bolesti, onda bi trebalo s popisa bolesti ukloniti i voajerizam, ekshibicionizam, fetišizam, seksualni sadizam i mazohizam, pedofiliju, nekrofiliju i sl.⁶¹

3. S obzirom na to da su ti kriteriji primijenjeni samo za istospolnost, a ne i za ostale duševne bolesti, očito je da se radi o političkoj, a ne znanstvenoj odluci.

Za Američkim društvom psihijataru povela se i Svjetska zdravstvena organizacija te je 1990. godine skinula istospolnost s popisa duševnih bolesti, a umjesto toga uvela "egodistoničku seksualnu orijentaciju" (šifra: F66.1, ICD-10 v. 2010.), od čega pate oni koji su svjesni svoje seksualne orijentacije, ali je žele promijeniti. Drugim riječima, ako istospolac ne želi promijeniti svoju seksualnu orijentaciju, onda je on zdrav, a ako želi, onda je bolestan. Ako bismo tu logiku primijenili i na ostale duševne bolesti, onda bi bolesni bili samo oni koji su svjesni svoje bolesti. Tako bi se primjerice osoba koja pati od shizofrenije smatrala potpuno zdravom ako vjeruje da je njezino stanje normalno. Naravno, takve teze nemaju ništa zajedničko sa znanošću.

Studije o terapiji istospolnosti variraju u odnosu na uspješnost od 30 do 80 %.⁶² Takvi su rezultati uobičajeni i za druge duševne bolesti, kao što su depresija ili poremećaj ličnosti.⁶³ Ni terapije koje liječe ovisnost ne postižu stopostotne rezultate, već se kreću u sličnim rasponima uspješnosti. Dakle, možemo zaključiti da terapija istospolnosti ima istu uspješnost kao i druge terapije.⁶⁴ Na

Williams, Sexual orientation and self-harm in men and women, u: *American Journal of Psychiatry*, 160 (2003.) 3, 541-546; Ron de GRAAF - Theo G. M. Sandfort, Margreet ten Have, Suicidality and Sexual Orientation: Differences Between Men and Women in a General Population-Based Sample From The Netherlands, u: *Archives of Sexual Behavior*, 35 (2006.) 3, 253-262.

⁶¹ Irving Bieber, *Scientific Controversies, Case Studies in the Resolution and Closure of Disputes in Science and Technology*, Cambridge University Press, 1987.; Gerard J. M. van den Aardweg, *The Battle for Normality, A Guide for (Self-) Therapy for Homosexuality*, Ignatius Press, San Francisco, 1997.

⁶² James E. Phelan - Neil Whitehead - Philip M. Sutton (ur.), What Research Shows: Narth's Response to the APA Claims on Homosexuality, u: *Journal of Human Sexuality*, 1 (2009.) (dalje: Phelan).

⁶³ Stanton L. Jones - Mark A. Yarhouse, *Ex-gays: A longitudinal study of religious mediated change in sexual orientation*, InterVarsity Press, Dowers Grove, IL, 2007.

⁶⁴ Scott L. Hershberger, Guttman scalability confirms the effectiveness of reparative therapy, u: *Archives of Sexual Behavior*, 32 (2003.) 5, 440-441.; Elan Y. Karten - Jay C. Wade, Sexual orientation change efforts in men: A client perspective, u: *The Journal of Men's Studies*, 18 (2010.) 1, 84-102; Robert L.

žalost, mnogi ljudi koji se bore s istospolnim osjećajima, zavedeni su mišljenjem kako iz toga nema izlaza.

Mnogi znanstvenici koji su i sami istospolci ili podupiru takav način života, pokušali su svojim istraživanjima potkrijepiti tvrdnju da je istospolnost urođena, normalna pojava. Tako je Simon LeVay u časopisu *Science* u kolovozu 1991. godine objavio članak pod naslovom *Razlika u strukturi hipotalamusa heterospolnih i istospolnih muškaraca*.⁶⁵ U toj studiji LeVay tvrdi da je pronašao skupinu neurona u hipotalamusu (nazvani INAH3) koja je dvostruko veća u heterospolnih negoli u istospolnih muškaraca. Dio hipotalamusa on povezuje sa seksualnim ponašanjem te zaključuje da je seksualna orijentacija biološki određena. Međutim, svih 19 muškaraca koje je proučavala ta studija bolovalo je od AIDS-a, a poznato je da AIDS može utjecati na mozak i prouzročiti kemijske promjene.⁶⁶ Prema tome, može se reći da je to studija o učincima AIDS-a, a ne o uzrocima istospolnosti. Osim toga, u kontrolnoj skupini LeVay uopće nije ispitao spolnu orijentaciju, već je samo pretpostavio da se radi o heterospolcima. Povrh svega, LeVay je sam izjavio da je on krivo interpretiran, te da je važno istaknuti ono što nije našao: "Nisam dokazao da je istospolnost genetska, niti sam za nju pronašao genetski uzrok. Nisam pokazao da se istospolni muškarci rađaju kao takvi, što je najveća pogreška u interpretaciji moga rada."⁶⁷

Iste je godine u prosincu u časopisu *Archives of General Psychiatry* objavljena i studija J. Michaela Baileya i Richarda Pillarda pod naslovom *Genetska studija seksualne orijentacije muškaraca*.⁶⁸ Bailey i Pillard istraživali su prevagu istospolnosti braće od kojih je barem jedan bio istospolac. Otkrili su da su u 52 % slučajeva jednojajčanih blizanaca oba blizanca istospolci; konkordantnih dvojajčanih blizanaca je 22 %, usvojene braće 11 % te biološke braće 9 %. Stoga su zaključili da postoji genetski uzrok istospolnosti. Najveći nedostatak te studije je interpretacija.

Spitzer, Can some gay men and lesbians change their sexual orientation? 200 participants reporting a change from homosexual to heterosexual orientation, u: *Archives of Sexual Behavior*, 32 (2003.) 5, 403-417.

⁶⁵ Simon LeVay, A Difference in Hypothalamic Structure Between Heterosexual and Homosexual Men, u: *Science, New Series*, 253 (1991.) 5023, 1034-1037.

⁶⁶ Richard Cohen, *Iskorak iz homoseksualnosti. Kako razumjeti i izliječiti homoseksualnost*, Benedikta, Zagreb, 2012.

⁶⁷ David Nimmons, Sex and the Brain, u: *Discover*, 15 (1994.) 3, 64-71, 64.

⁶⁸ John Michael Bailey - Richard Pillard, A Genetic Study of Male Sexual Orientation, u: *Archives of General Psychiatry*, 48 (1991.) 12, 1089-1096.

Budući da gotovo 50 % ispitanih slučajeva jednojajčanih blizanaca nisu činili istospolci, može se prije zaključiti da genetika ne igra veliku ulogu u njihovoj orijentaciji, jer da je genetika uzročnik istospolnosti, onda bi svi jednojajčani blizanci trebali biti istospolci. Da bi studija koja kani dokazati genetski utjecaj na osnovi promatranja blizanaca uopće bila znanstveno utemeljena, morala bi promatrati blizance koji nisu rasli zajedno; ovako ona zapravo dokazuje suprotno: da na spolnu orijentaciju utječe socijalizacija, a ne genetika.

Na temelju tih studija, na koje se rodni ideolozi najčešće pozivaju, možemo zaključiti da pod utjecajem postnatalne socijalizacije, okoline i AIDS-a dolazi do mijenjanja u strukturi mozga, što jednako vjerojatno može značiti da su značajke zapažene u tim studijama zapravo posljedica istospolnog ponašanja, a ne njegov uzrok. Uostalom, kada bi postojao navodni "istospolni gen", onda bi istospolna populacija već davno izumrla, budući da humana reprodukcija nije moguća među istospolnim partnerima. Većina znanstvenih istraživanja dokazuje da je istospolnost stečeno stanje.⁶⁹ Istospolnost, iako može biti duboko usađena, niti je urođena, niti nepromjenljiva.⁷⁰

Peter S. Bearman i Hannah Brückner, istraživači sa sveučilištâ *Columbia* i *Yale*, objavili su godine 2002. rezultate vrlo opsežnog istraživanja, koje je uključilo više od 45 tisuća parova braće i sestara u SAD-u; uzet je genetski materijal za čak 289 parova jednojajčanih blizanaca i 495 parova dvojajčanih blizanaca (Bailey i Pillard radili su na statističkom uzorku od samo 56 parova blizanaca). Prezentirajući znanstvenu građu koja je prethodila njihovom istraživanju, oni nalaze da su ranije provedene studije – uključujući i spomenutu studiju Bailey/Pillard – redom imale premale i na problematičan način prikupljene uzorke, te da su na problematičan način postavljale hipoteze. Na temelju prikupljenih podataka i analize rezultata Bearman i Brückner zaključuju: "Nema dokaza za jak genetski utjecaj na istospolne sklonosti. Među jednojajčanim blizancima 6,7 % su konkordantni ... Ako

⁶⁹ Da navedemo samo nekoliko znanstvenika koji su došli do istog zaključka: Jeffrey Satinover, William Masters, Virginia Johnson, Irving Bieber, Charles Socarides, Joseph Nicolosi, Elisabeth Moberly, Lawrence Hatterer, Robert Kronemeyer, Helen Kaplan, Edith Fiore, Gerard van den Aardweg, Earl Wilson i mnogi drugi.

⁷⁰ Jeffrey Satinover, *Homosexuality and the Politics of Truth*, Hamewith Books, Grand Rapids, 1996.

postoji genetska komponenta kod istospolne privlačnosti, ona je neznatna u odnosu na druge čimbenike.”⁷¹

Gerard van den Aardweg izjavio je da se brojna otkrića o “istospolnim genima” i vijesti koje preplavljaju naslove znanstvenih časopisa i javnih medija, uvijek iznova pokazu lažnima: “Ništa nije pronađeno. Jedino što smo otkrili jest da su ti ljudi (naknadno deklarirani kao istospolci) s biološke točke gledišta – savršeno normalni i s cjelokupnim genomom, a ne poremećenim. To znači da svi imamo isti osnovni heterospolni nagon. Činjenica da se taj normalni nagon poslije ne očituje u svih ispravno, ukazuje na poremećaj tog spolnog nagona, a to je jedan od oblika neuroze – u ovom slučaju, spolne neuroze.”⁷²

Koliko god se istospolnost u mnogim znanstvenim člancima nastojala pokazati normalnom pojavom, ostaje činjenica da se jedan dio istospolaca želi osloboditi neželjene privlačnosti prema istom spolu, te da se u mnogim slučajevima istospolnost i vrlo uspješno liječi. *Journal of Human Sexuality* donosi ne samo najnovija istraživanja iz oblasti terapije istospolnosti već daje i pregled izlječenja istospolnosti u posljednjih 120 godina, citirajući stotine istraživanja.⁷³ Iako su se od prošlog stoljeća znanstvene metode promijenile i postale rigoroznije, neupitno se nameće zaključak da rezultati liječenja istospolne privlačnosti u vremenu od 120 godina pokazuju konstantu.⁷⁴

U opsežnoj studiji⁷⁵ u kojoj je sudjelovalo 882 ispitanika (689 muškaraca i 193 žene) koji su se borili s istospolnošću i podvrgli se terapiji želeći promijeniti svoju spolnu orijentaciju, 34,3 % je izjavilo da su u potpunosti prešli na heterospolnu orijentaciju. Od svih ispitanika 67 % su isključivo ili gotovo isključivo osjećali istospolnu privlačnost prije terapije, dok je nakon terapije samo njih 12,8 % i dalje osjećalo isključivo istospolnu privlačnost. Prema Kronemeyeru oko 80 % istospolnih muškaraca i žena koji su prošli

⁷¹ Peter S. Bearman - Hannah Brückner, Opposite-sex twins and adolescent same-sex attraction, u: *The American Journal of Sociology*, 107 (2002.) 5, 1179-1205., 1197., 1198.

⁷² Gerard J.M. van den Aardweg, *What is Homosexual Love?* (2004.), u: http://www.loamagazine.org/nr/family_life/what_is_homosexual_love.html (19. 01. 2013.)

⁷³ Phelan.

⁷⁴ Phelan.

⁷⁵ Joseph Nicolosi – A. Dean Byrd - Richard W. Potts, Retrospective self-reports of changes in homosexual orientation: A consumer survey of conversion therapy clients, u: *Psychological Reports*, 86 (2000.), 1071-1088.

njegovu terapiju uspješno su se preorijentirali na heterospolnost.⁷⁶ Nakon terapije, uspješne ili samo djelomično uspješne, pacijenti poboljšavaju opću emocionalnu zrelost. Taj aspekt je značajan, jer istospolnost nije samo izolirana "preferencija", već odraz jedne specifične neurotične osobnosti. Postoji visoka korelacija između istospolnosti i različitih neuroza, kao što su opsesivno-kompulzivni sindrom, fobija, psihosomatski problemi, depresije, paranoja, itd.⁷⁷

U istospolaca je utvrđen veći rizik od duševnih poremećaja u odnosu na heterospolce; tako je npr. rizik od suicidalnih misli, samoubojstva i pokušaja samoubojstva, anksioznosti, ovisnosti o nikotinu, drogama, depresije i drugih poremećaja puno veći nego u heterospolaca.⁷⁸ Prema Gilemanu, koji je obradio 125 osoba s istospolnom privlačnošću (ISP) i 4785 osoba s heterospolnom privlačnošću (HSP), od posttraumatskog stresnog poremećaja patilo je 20,9 % ISP nasuprot 5,9 HSP, od psihoze 40 % ISP nasuprot 22,4 % HSP, od teške depresije 34,5 % ISP nasuprot 12,9 % HSP.⁷⁹ Visok postotak samoubojstava u istospolaca potvrđen je u mnogim studijama. Lisa Lindley ispitala je 927 istospolaca i heterospolaca. Rezultati istraživanja pokazali su da je 62,1 % lezbijki razmišljalo o samoubojstvu, u usporedbi s 58,2 % istospolnih muškaraca. Osim toga, 29,2 % lezbijki i 28,8 % istospolaca čak su pokušali počinuti samoubojstvo.⁸⁰ Mnoge studije, provedene na velikim uzorcima od više od 5000 ispitanika, potvrđuju da je zdravlje istospolaca općenito znatno lošije od heterospolaca te da se u njih češće javljaju duševni problemi kao što su anksioznost, depresija, psihoze, suicidalnost i slično u odnosu na heterospolce.⁸¹

⁷⁶ Robert Kronemeyer, *Overcoming homosexuality*, Macmillan, New York, 1980.

⁷⁷ Gerard J. M. van den Aardweg, *The Battle for Normality*, 61.

⁷⁸ Richard Herell - Jack Goldberg - William R. True - Visvanathan Ramakrishnan - Michael Lyons - Seth Eisen - Ming T. Tsuang, Sexual orientation and suicidality: A co-twin control study in adult men, u: *Archives of General Psychiatry*, 56 (1999.) 10, 867-874.; David M. Fergusson - L. John Horwood - Annette Beautrais, Is sexual orientation related to mental health problems and suicidality in young people? u: *Archives of General Psychiatry*, 56 (1999.) 10, 876-880.

⁷⁹ Stephen E. Gilman - Susan D. Cochran - Vickie M. Mays - Michael Hughes - David Ostrow - Ronald C. Kessler, Risk of psychiatric disorders among individuals reporting same-sex sexual partners in the National Comorbidity Survey, u: *American Journal of Public Health*, 91 (2001.) 6, 933-939.

⁸⁰ Lisa Lindley, Lesbian, bisexual women take more health risks than gay men, Healthwatch Study, u: *The Washington Advocate*, 27. 12. 2002.

⁸¹ Anthony F. Jorm - Ailsa E. Korten - Bryan Rodgers - Patricia A. Jacomb - Helen Christensen, Sexual orientation and mental health: Results from a community survey of young and middle-aged adults, u: *British Journal of Psychiatry*, 180

Nedavno istraživanje obuhvatilo je 13.706 znanstvenih radova te je provedena metaanaliza 28 najkvalitetnijih, s ukupno obrađenih 214.344 heterospolaca i 11.976 istospolaca pokazala je da muškarci istospolci 2,58 puta više pate od depresije nego heterospolci, 4,28 puta više od pokušaja samoubojstva, 2,41 puta više o ovisnosti o drogi; žene s istospolnom privlačnošću 2,05 puta više pate od depresije u odnosu na žene s heterospolnom privlačnošću, 1,82 puta više od pokušaja samoubojstva, 4,00 puta više o ovisnosti od alkohola, 3,50 puta više o ovisnosti o drogi.⁸² Na jednom opsežnom uzorku od 2000 lezbijki utvrđeno je da su čak 75 % njih zatražile pomoć psihologa, uglavnom zbog depresije, silovanja, fizičkog zlostavljanja, incestuoznih veza, droga, pokušaja samoubojstva, psihoze i sl.⁸³ Rizik od AIDS-a također je puno veći u istospolaca; većina studija pokazuje da su od ukupnog broja zaraženih HIV-om više od 90 % istospolci.⁸⁴

U istospolaca je također očit visok postotak promiskuiteta. Tri četvrtine istospolaca imaju spolne odnose s više od 100 partnera tijekom života; 15 % njih ima spolni odnos sa 100-249 partnera; 17 % sa 250-499 partnera; 15 % sa 500-999 partnera; i čak 29 % s više od 1000 partnera.⁸⁵ Kako bi pokazali da istospolne veze

(2002.) 423–427; Theo G. M. Sandford - Ron de Graaf - Rob V. Bijl, Same-sex sexuality and quality of life: Findings from the Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study, u: *Archives of Sexual Behavior*, 32 (2003.) 1, 15–22; Kerith J. Conron - Matthew J. Mimiaga - S. J. Landers, A health profile of Massachusetts adults by sexual orientation identity: Results from the 2001–2006, Behavior Risk Factor Surveillance System surveys, Commonwealth of Massachusetts, Department of Public Health, (12. 11. 2008.), u: http://www.mass.gov/Eeohhs2/docs/dph/health_equity/sexual_orientation_disparities_report.pdf (28. 01. 2013).

⁸² Michael King - Joanna Semlyen - Sharon S. TAI - Helen Killaspy - David Osborn - Dmitri Popelyuk - Irwin Nazareth, A systematic review of mental disorder, suicide, and deliberate self harm lesbian, gay, and bisexual people, u: *BMC Psychiatry*, 8 (2008.), 70.

⁸³ Judith Bradford - Caitlin Ryan - Esther D. Rothblum, National lesbian health care survey: Implications for mental health care, u: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62 (1994.) 2, 228–242.

⁸⁴ Maria L. Ekstrand - Thomas J. Coates, Maintenance of safer sexual behaviors and predictors of risky sex: The San Francisco men's health study, u: *American Journal of Public Health*, 80 (1990.) 8, 973–977; Walt Odets, Report to the American Association of Physicians for Human Rights. U: E. L. Goldman (ur.), Psychological factors that generate HIV resurgence in young gay men, u: *Clinical Psychiatry News*, 5. 10. 1994.; Sue E. Huther - Kathryn L. McCance, *Understanding pathophysiology*, Mosby, St. Louis, MO, 1996.

⁸⁵ Alan P. Bell - Martin S. Weinberg, *Homosexualities: A study of diversity among men and women*, Simon and Schuster, New York, 1978.

nisu puno različite od heterospolnih, McWhirter i Mattison proveli su vrlo opsežno istraživanje. Sami autori su istospolci i zagovornici rodne ideologije, prvi psihijatar i drugi psiholog. Nakon dugog traženja uspjeli su naći 156 parova koji su bili u vezi od 1 do 37 godina. Rezultati su pokazali da je samo 7 (4 %) od 156 parova bilo u stanju zadržati vjernost, ali ni jedan od tih sedam parova nije bio zajedno dulje od 5 godina. Drugim riječima, znanstvenici nisu bili u stanju pronaći niti jedan jedini istospolni muški par koji bi zadržao spolnu vjernost više od pet godina.⁸⁶ Prema novijem istraživanju utvrđeno je da istospolne veze u prosjeku traju 1,5 godina; također je utvrđeno da istospolne veze uključuju u prosjeku 8 partnera godišnje izvan te veze.⁸⁷ Očito, istospolna partnerstva ne mogu pružiti adoptiranom djetetu (pa čak ni biološkom) stabilnost koja je potrebna za optimalan razvoj.⁸⁸

Društveno-političko okruženje nastoji danas spriječiti takva istraživanja, no, dugoročno, to može imati vrlo negativne učinke. Kad se znanstvenici pokušavaju zastrašiti, istraživanja spriječiti, onda počinjemo ići nizbrdo vrlo klizavim i opasnim putem.⁸⁹ Čak i neki znanstvenici istospolci, koji otvoreno zagovaraju takav stil života, priznaju da psihoterapeuti imaju etičku obvezu, bez obzira na kulturne trendove ili političku retoriku, kompetentno tretirati psihičke probleme istospolaca, koji nisu zanemarivi.⁹⁰ Sam Monachello kaže da "treba braniti pravo istospolnog klijenta na odabir profesionalne potpore i pomoći k ispunjenju njegovih/njezinih ciljeva u terapiji prema osobnim vrijednostima i tradiciji samog klijenta. Moramo zaštititi pravo klijenta na autonomiju i samoodređenje u terapiji".⁹¹

⁸⁶ David McWhirter - Andrew Mattison, *The male couple*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1984.

⁸⁷ Maria Xiridou - Ronald Geskus - John de Wit - Roel Coutinho - Mirjam Kretzschmar, The contribution of steady and casual partnerships to the incidence of HIV infection among heterosexual men in Amsterdam, u: *AIDS*, 17 (2003.) 7, 1029–1038.

⁸⁸ Dean Byrd, Homosexual couples and parenting: What science can and cannot say, u: *Journal of Human Sexuality*, 3 (2010.), 4–34.

⁸⁹ Dean Byrd, Spitzer study critiqued in the Journal of Gay and Lesbian Psychotherapy, 7 (2003.) 3, u: <http://www.narth.com/docs/spitzer4.html> (12. 01. 2012.)

⁹⁰ R. J. Monachello, *The father and son relationship in homosexual identity development: A phenomenological study* (Neobjavljena doktorska disertacija), St. Mary's University, San Antonio, TX., 2006., 57.

⁹¹ R. J. Monachello.

3. ZAKLJUČAK

Nakon analize radova koji su pridonijeli promicanju rodne teorije i određenih hipoteza koje bi trebale biti glavni nosilac te teorije, može se bez sumnje doći do zaključka da rodna teorija nije zasnovana na empirijskoj znanosti.

Ljudska je spolnost iznimno važno pitanje za svako društvo, za njegov razvoj i opstanak, te se ono ne bi smjelo banalizirati. Da bi na to vrlo kompleksno pitanje znanost mogla dati meritoran odgovor, neophodno je uključiti discipline bez kojih se ljudska spolnost ne može ispravno interpretirati. To su svakako discipline poput medicine u najširem smislu, a posebice fiziologije, endokrinologije, neurologije, pedijatrije, psihijatrije i dakako biologije, psihologije, sociologije, pa i filozofije.

Vidjeli smo da su glavni protagonisti rodne teorije bili tek pojedini psiholozi koji su zlorabili svoju akademsku poziciju u svrhu promoviranja vlastitih svjetonazora (Kinsey, Money); filozofi (Beauvoir, Foucault, Butler, Irigaray) i filolozi – profesori engleskog jezika i književnosti (Millet, Anzaldúa, Sedgwick, Berlant; potonja tri teoretičara, iako važna, nismo mogli uključiti u rad zbog ograničenosti prostora), ukratko, ljudi koji nisu imali izobrazbu iz navedenih disciplina, potrebnih za ispravno razumijevanje spolnosti, ili, ako su je i imali, pokazali su pristranost u svojim znanstvenim istraživanjima.

Zaključno možemo reći da je potrebno otvoriti trezvenu raspravu o spolnosti, koja će u obzir uzeti i empirijska istraživanja na tom polju, kako bi se moglo doći do meritornih zaključaka.

THE (NON)-SCIENCE OF GENDER THEORY

Summary

Gender theory developed within the feministic and LGTB field of studies in the 1970s, and was later accepted by other disciplines within the arts and social sciences. Today it is studied as an interdisciplinary science. Gender theory has developed a system of values from which it follows that sex as a biological determinant does not have a major influence on gender; moreover, it is created through the process of socialisation and cultururation, often due to pressure from a patriarchal society. Thus, gender is a social

construct, not a biological condition. This paper provides a critical analysis of gender theory, and it demonstrates that gender theory has no foundation in empirical science, which is an unavoidable factor in the research of human sexuality.

Keywords: *sex and gender, gender theory, empirical science, homosexuality.*